
La teoria de xarxes socials aplicada a la interpretació d'entrevistes narratives. Una proposta

Joan Miquel Verd

Carlos Lozares

QUIT (Grup d'Estudis Sociològics sobre la Vida Quotidiana i el Treball)

Departament de Sociologia

Universitat Autònoma de Barcelona

Introducció

Prenent com a base una investigació realitzada pel grup QUIT (Grup d'Estudis Sociològics sobre la Vida Quotidiana i el Treball) de la Universitat Autònoma de Barcelona en la qual es qüestiona críticament la concepció dominant en la relació entre formació i ocupació, la ponència presenta una proposta d'aplicació dels instruments tècnics i metodològics de la teoria de xarxes socials a la interpretació i anàlisi d'entrevistes narratives.

El material que s'utilitza prové d'entrevistes de caràcter narratiu i biogràfic realitzades a treballadors/es de dues empreses —una gran superfície comercial i una mitjana empresa tèxtil— de la comarca del Vallès Occidental. Les persones entrevistades es trobaven en diferents estadis de la seva trajectòria laboral i foren seleccionades com a casos suficientment significatius dels processos de treball portats a terme dins cada una de les empreses.

Objectius metodològics de l'anàlisi proposada

Els objectius metodològics de l'anàlisi que proposem es poden sintetitzar en dos. En primer lloc, aquesta anàlisi intenta tractar amb el màxim rigor tota la informació proporcionada per les entrevistes, a la vegada que s'explicita el procediment seguit, de manera que es puguin contrastar i reproduir cada una de les etapes seguides. Els humans no som bons processadors de grans quantitats d'informació, per això proposem una anàlisi que desglossi al màxim la informació, per després tractar-la de manera conjunta fins a arribar a reconstruir en forma de xarxa la narrativa dels/de les entrevistats/des.

En segon lloc, l'anàlisi pretén, partint d'unes categories inicials molt generals, establir un diàleg amb el mateix objecte d'estudi, de manera que sigui el mateix discurs de l'entrevistat/da el que vagi ampliant, reformulant o matisant aquestes categories de partida. L'anàlisi que proposem pren la forma d'unes regles de codificació que no es poden eludir; en certa manera es tracta d'una àlgebra de pertinències lògiques, que a diferència de l'àlgebra matemàtica es va construint inductivament a partir del mateix subjecte i que es manté oberta a la reformulació i/o modificació.

Procediment d'anàlisi proposat

L'objectiu final del mètode proposat és el d'obtenir una estructura «objectiva», explícita i formalitzada del discurs, que permet una reproducció i comprensió de totes les etapes de l'anàlisi. És per això que distingirem tres estadis principals en el procés esmentat: a) determinació de les unitats d'anàlisi, b) «codificació» del significat de les unitats d'anàlisi, i c) establiment dels vincles estructurals entre aquestes diferents unitats.

a) Definirem com a unitat d'anàlisi aquelles proposicions que apareixen en el text de l'entrevista que relacionen o identifiquen les objectivacions de l'actor. En general, i d'una manera ideal, considerarem com a unitat d'anàlisi una proposició formada per un subjecte i un verb, que pot estar lligada d'una manera coordinada o subordinada amb altres subjectes i verbs, amb els seus possibles complements.

b) La «codificació» consisteix a assignar a les unitats d'anàlisi uns codis en forma de *cadena de conceptes* de caràcter jeràrquic (de major a menor grau d'abstracció), sorgits a partir de tres grans dimensions —que a causa del poc espai de què aquí disposem no justifica-

rem teòricament.¹ Dins la primera d'aquestes grans categories (*dimensió I*) es codifiquen totes les referències a contextos socials, condicions i factors materials, que han influït en la trajectòria formativa i laboral dels/de les entrevistats/des. Dins la segona d'aquestes categories (*dimensió II*) es codifiquen les referències a aspiracions, gustos i desigs, així com a valors o representacions que implícitament o explícitament sorgeixen en el discurs dels/de les entrevistats/des. Finalment, dins la tercera categoria (*dimensió III*) es codifiquen les referències a capacitats o coneixements (base principalment individual) i comportaments o actituds (base principalment psicosocial) que apareixen en els enunciatos de l'entrevista. Aquestes categories més generals es van desglossant en forma arborescent en noves categories i subcategories subordinades, fins a arribar al nivell de concreció o abstracció present en la unitat d'anàlisi que estem codificant –que, evidentment, no sempre és el mateix.

En aquesta etapa de «codificació» no només es dota d'identitat teòrica (en el sentit d'ancoratge en el marc teòric) les unitats d'anàlisi, sinó que també es codifiquen les relacions que l'entrevistat/da estableix entre les objectivacions del seu discurs. Així, es distingeixen tres tipus d'enunciats: les proposicions que són *referències atributives*, en què l'actor es situa a si mateix i a la realitat que l'envolta, sense relacionar l'enunciat amb cap altre; les proposicions en què s'estableixen *relacions d'identitat* (de caràcter positiu o negatiu) entre objectivacions del seu discurs, i les proposicions que estableixen *relacions de causalitat* (també positives o negatives), en què l'actor relaciona causalment una determinada objectivació amb una altra. Les expressions formals que representarà una *relació d'identitat* seran «==» i «==—» per al cas positiu i negatiu, respectivament, mentre que les que representaran les *relacions de causalitat* seran «=>» i «=>—» també per al cas positiu i negatiu, respectivament.

A continuació presentem tres exemples de codificació, en què s'observen els codis en forma de cadena jeràrquica de caràcter conceptual i les relacions que s'estableixen entre ells (recordem que els enunciats codificats com a *referència atributiva* no estableixen lligams entre codis).

---

1. Aquesta justificació teòrica, així com una explicació més extensa del mètode que aquí s'està proposant, es troba en el text *Análisis sintáctico de la acción en los discursos narrativos. Aplicación a la relación entre formación y empleo desde el punto de vista de las prácticas de los actores*, tesina d'investigació presentada per Joan Miquel Verd a la Universitat Autònoma de Barcelona el curs 1996-97 per obtenir el títol de *Magister* en Sociologia.

Referència atributiva:

HICE UN CURSO DE TEXTIL GENERAL DE TODO

es «codifica» com:

I/trajectòria formativa/formació no reglada/tèxtil

Relació d'identitat (negativa):

HOMBRE, NO ES QUE TENGA MUCHA RELACIÓN LO DEL BUP CON EL CURSO TEXTIL

es «codifica» com:

I/ trajectòria formativa/ formació no professional/ BUP == I/ trajectòria formativa/ formació professional/ tèxtil

Relació de causalitat:

Y CLARO ME, ME COMENTARON ESTO NO, EL CURSO ÉSTE QUE TE BUSCAN TRABAJO Y TAL, Y COMO EL TRABAJO SIEMPRE VA TAN MAL, DIJE BUENO MIRA, VAMOS A PROBAR A VER

es «codifica» com:

II/ representacions/ mercat de treball/ dificultats per trobar feina => I/ trajectòria formativa/ formació professional/ tèxtil/ institució formativa/ característiques/ contactes

c) És en aquest estadi quan finalment obtenim l'estructura narrativa de l'entrevistat/da en forma de xarxa, superposant tot el conjunt d'objectivacions ja codificades. Aquesta estructura es desenvolupa en dos vessants diferents. En el primer s'estableix una relació jeràrquica entre codis. En el segon s'estableix una relació de caràcter reticular fruit de l'addició de les relacions d'identitat i de causalitat entre els codis, que mostren les trajectòries seguides pels / per les entrevistats/des.

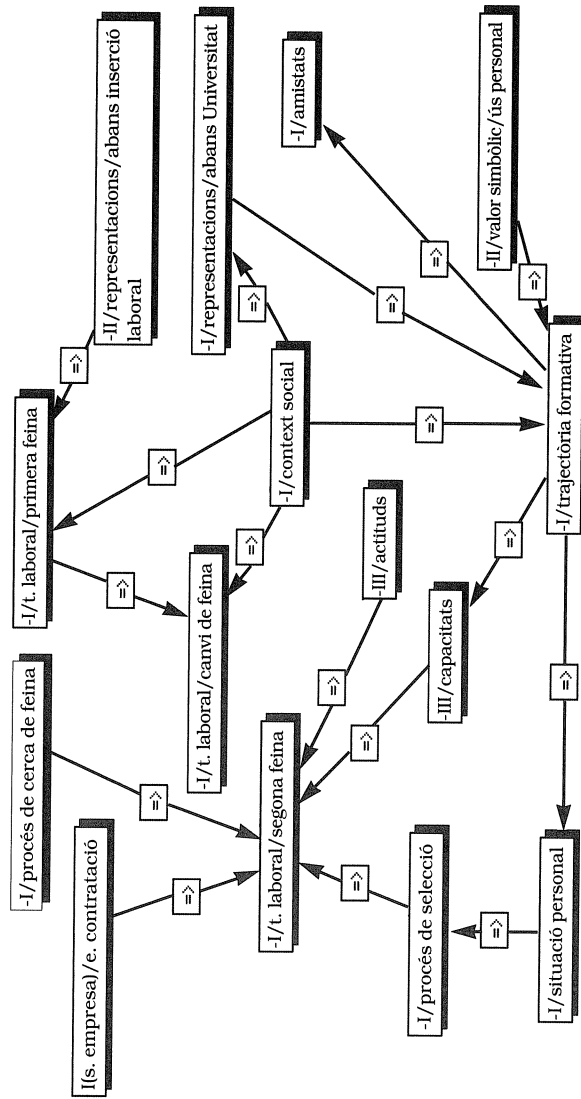
No entrarem aquí en els detalls de l'estructura jeràrquica entre codis, només apuntarem que aquesta estructura jeràrquica en permet la simplificació —prenent com un de sol tots els codis amb una mateixa arrel— fins a un nivell homogeni d'abstracció, de manera que l'anàlisi es pot realitzar a diferents nivells de generalització.² A continuació mostrem com a exemple la xarxa simplificada d'un treballador de la gran superfície comercial. En aquesta xarxa s'han considerat només les relacions de causalitat positives i els

---

2. Per exemple, des del que es centra en tots els aspectes de la trajectòria laboral de l'entrevistat/da fins al que pretén relacionar a un nivell més general l'origen de classe i la trajectòria formativa i laboral.

Quadre 1. Representació gràfica de les relacions de causalitat. Treballador d'un hipermercat

codis s'han representat a un nivell força elevat de generalització. Com es pot comprovar, la trajectòria formativa i laboral del treballador s'explica, en la seva narrativa i a aquest nivell de generalització, per la interrelació de quinze codis.

La representació mitjançant grafs —que acabem de mostrar— i la seva traducció a una sociomatriu —que mostrem a continuació— suposen l'últim estadi en el procés que ens permetrà arribar a unes conclusions. Una vegada conformades les xarxes, s'utilitzen els procediments i conceptes habituals en la teoria de xarxes socials, tant per interpretar i explicar les trajectòries obtingudes com per completar l'anàlisi amb un treball de comparació entre diferents narratives. Un altre cop per raons d'espai no mostrarem els resultats de l'anàlisi, però sens dubte aquelles persones que estiguin familiaritzades³ amb la teoria de xarxes socials podran suposar les potencialitats de l'aplicació d'indicadors com els d'intermediació, centralitat o prestigi a l'anàlisi dels processos i situacions clau en els itineraris d'inserció descrits en la narrativa.

Quadre 2

Sociomatriu de les relacions de causalitat. Treballador d'un hipermercat

		1	2	3	4	5	6	7	8	9	1	1	1	1	1	1
		0	1	2	3	4	5									
I (SEG. EMPRESA)/EST. CONTRACTACIÓ	1	-	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
I/AMISTATS	2	0	-	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
I/CONTEXT SOCIAL	3	0	0	-	0	0	0	1	1	0	1	0	1	0	1	0
I/PROCÉS DE CERCA DE FEINA	4	0	0	0	-	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
I/PROCÉS DE SELECCIÓ	5	0	0	0	0	-	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
I/SITUACIÓ DE PERSONAL	6	0	0	0	0	1	-	0	0	0	0	0	0	0	0	0
I/TRAJ. LABORAL/CANVI DE FEINA	7	0	0	0	0	0	0	-	0	0	0	0	0	0	0	0
I/TRAJ. LABORAL/PRIMERA FEINA	8	0	0	0	0	0	0	1	-	0	0	0	0	0	0	0
I/TRAJ. LABORAL/SEGONA FEINA	9	0	0	0	0	0	0	0	0	-	0	0	0	0	0	0
I/TRAJ. FORMATIVA	10	0	1	0	0	0	1	0	0	0	-	0	0	0	0	1
II/REPRESENTACIONS/ABANS INSERCIÓ	11	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	-	0	0	0	0
II/REPRESENTACIONS/ABANS UNIVERSITAT	12	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	-	0	0	0
II/VALOR SIMBÒLIC/ÚS PERSONAL	13	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	-	0	0
III/ACTITUDS	14	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	-	0
III/CAPACITATS	15	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	-

3. Les persones que no hi estiguin familiaritzades tenen una bona introducció en l'article de Carlos Lozares «La teoria de redes sociales», publicat al número 48 de *Papers* (1996).